

Prof. Dr. Oktay UYGUN
Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Öğretim Üyesi

DEVLET TEORİSİ

Gözden Geçirilmiş 10. Baskı

onikilevha
YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

Önsöz	V
İçindekiler	VII

Giriş Bölümü TEMEL KAVRAMLAR

İktidar	2
Otorite	2
Siyasal İktidar	3
Global Toplum Tipleri	4
Karşılıklılık ve Tabiiyet İlişkileri	6
Meşruiyet	7
Devlet	9
Üç Unsurlu Devlet Teorisi.....	10
Egemenlik	10
Devlet, Hukuk ve Egemenlik	11

Birinci Bölüm DEVLETİN KÖKENİ

I- DEVLET ÖNCESİ TOPLUMLAR	13
A- İlkel Toplumda Siyasal İktidarın Niteliği	15
İlkel Toplum Eksikleriyle Tanımlamak!	17
Pazardan Yoksunluk!	17
Tartışma Konusu 1	
İlkellik ve Uygarlık Üzerine	18

Yazıdan Yoksunluk!	19
Tarihten Yoksunluk!	20
Devletten Yoksunluk!.....	21
İlkel Toplumda İktidar İlişkileri	21
<i>Tartışma Konusu 2</i>	
<i>İlkel Toplumda Önderin Gücü</i>	24
B- İlkel Toplumda Eşitliğin Korunması	26
İnsan Vücuduna Kazınan Yasa.....	26
Özel Mülkiyet Yasası, Potlaç, Mübadele	28
Nüfusun Dengede Tutulması	31
Ortak Özellikler	33
Anaerkillik, Anasoyluluk ve Kadının Statüsü.....	34
<i>Tartışma Konusu 3</i>	
<i>Siyasal İktidarın Cinsiyeti</i>	37
II- İLKEL TOPLUMDAN DEVLETLİ TOPLUMA GEÇİŞ	39
A- Devletin Ortaya Çıkışı: Dış Etkenler.....	41
Fetih Teorisi ve Mezopotamya'da Devletin Doğuşu.....	42
Fetih Teorisi ve İnka Uygarlığı.....	45
Hidrolik Tuzak Teorisi.....	47
<i>Tartışma Konusu 4</i>	
<i>İlkel Toplumun Devletleşme Sürecinde Savaşçı ve Barışçı İlişkiler</i>	47
B- Devletin Ortaya Çıkışı: İç Etkenler	48
1- Dini Etkenler ve Pierre Clastres	49
Marksist Devlet Teorisine Eleştiri	49
Ormanın Peygamberleri.....	51
Maya Uygarlığı Bir İstisna mı?	54
2- Ekonomik Etkenler ve Marvin Harris	56
Solomon Adalarında Büyük Adamlık Kurumu	56
Trobriand Adalarında Büyük Adamlık Kurumu.....	57
Bunyoro Topluluğunda Büyük Adamlık Kurumu.....	58
C- Devletin Kuruluşuna Yol Açan Etkenlerin Değerlendirilmesi	59
<i>Tartışma Konusu 5</i>	
<i>Mezopotamya: İlk Kentler, İlk Devletler</i>	62
D- Eski Türklerde Devletleşme Süreci.....	63
Orta Asya'da İkincil Devlet Oluşumu.....	65
Bozkır Ekonomisi	67
Karahanlı Devleti.....	69

İkinci Bölüm

KENT DEVLETİ

I-	ŞEFLİKLERDEN KENT DEVLETİNE GEÇİŞ.....	73
II-	İLK KENT DEVLETLERİ.....	75
III-	İLK İMPARATORLUK.....	79
	<i>Tartışma Konusu 6</i>	
	<i>Sümer Kent Devletlerinin Niteliği.....</i>	81
IV-	ESKİ YUNAN UYGARLIĞINDA KENT DEVLETLERİ.....	83
V-	YUNAN KENT DEVLETLERİ VE DOĞRUDAN DEMOKRASİ.....	86
	A- İlk Demokratik Reformlar	88
	B- Atina Demokrasisinin Kurumları.....	92
	1- Yasama: Halk Meclisi (Ekklesia)	92
	2- Yürütme: Beşyüzler Konseyi (Boule).....	94
	3- Yargı: Halk Mahkemesi (Dikasterion)	97
	<i>Tartışma Konusu 7</i>	
	<i>Sokrates'in Yargılanması.....</i>	101
VI-	ATİNA DEMOKRASİSİNİN GERÇEKLEŞTİĞİ KOŞULLAR.....	103
	A- Küçük Ölçekli Bir Devlet.....	103
	B- Yüz Yüze Toplum	103
	C- Türdeş Sosyal Yapı.....	105
VII-	ATİNA DEMOKRASİSİNDE KİŞİSEL ÖZGÜRLÜKLER	105
	A- İfade Özgürlüğü.....	106
	B- İnanç Özgürlüğü.....	108
	C- Diğer Özgürlükler	112
	D- Özgürlüklerin Güvencesi.....	112
VIII-	ATİNA'DA YURTTAŞLIK STATÜSÜ VE YURTTAŞLIK BİLİNCİ	113
	A- Sitenin Bağımsızlığı.....	113
	B- Siyasal Yaşama Aktif Katılım	114
	Devletsiz Demokrasi	116
	Kadının Konumu.....	117
	Bir Yaşam Biçimi Olarak Demokrasi.....	119
	C- Atina'da Kölelik.....	122
	D- Amatör Siyaset	123
IX-	ATİNA'DA MUHALİF SİYASAL DÜŞÜNCE	124

A- Radikal Muhalefet: Platon.....	124
Platon'un Toplum ve Devlet Anlayışı	126
Platon'un Adalet Anlayışı	127
Platon'da Mülkiyet ve Aile.....	128
Platon'da Kadın – Erkek Eşitliği.....	130
Kölelik.....	130
Platon'dan Almamız Gereken Ders	131
<i>Tartışma Konusu 8</i>	
<i>İyi ile Kötünün Çelişkisi.....</i>	<i>132</i>
B- İlimli Muhalefet: Aristoteles	134
Aristoteles'in İnsan, Toplum ve Devlet Anlayışı.....	135
Aristoteles'e Göre Yönetimlerin Değişme Nedenleri	137
Aristoteles'e Göre En İyi Yönetim	138
Eşitsizliklerin Meşrulaştırılması.....	140
Aristoteles'in Adalet Anlayışı	141
X- YUNAN KENT DEVLETLERİNİN ÇÖKÜŞÜ.....	142
Epikürizm	143
Stoisizm	145
XI- ROMA: KRALLIK, CUMHURİYET, İMPARATORLUK.....	146
Cumhuriyet Dönemi.....	147
İmparatorluk Dönemi	148
Polybios	150
Marcus Tullius Cicero.....	151
<i>Tartışma Konusu 9</i>	
<i>Roma'nın Başarıları.....</i>	<i>151</i>
XII- İMPARATORLUK DÜZENİ.....	153
A- İmparatorluk ve Devlet.....	154
İmparatorluk, Hegemonya, Konfederasyon	156
B- Bir İmparatorluk Ne Zaman Devlete Dönüşür?	158
Sovyetler Birliği Örneği.....	158
İmparatorluk Toplumu Yaratılmasında Başarılı (!) Örnekler.....	159
C- Mısır İmparatorluğu.....	161
D- Roma İmparatorluğu	162
E- Göçebe İmparatorluklar	165
1- Ortak Özellikler	166
2- Göçebelik - Yerleşiklik	167
3- Ticaretin Önemi.....	168

4- İlk Bozkır İmparatorluğu: Hunlar.....	169
Hunlarda Toplumsal Yaşam.....	170
Hun Devleti Kuruldu mu?	171
5- Göktürkler.....	174
Göktürklerin Yaşam Tarzı	177
6- Merkezileşme Çabaları ve Yerleşik Hayat	178

Üçüncü Bölüm

FEODAL DEVLET

I- FEODAL TOPLUM.....	185
Feodal Beylerin Kökeni	187
Serflerin Kökeni	187
II- FEODAL İKTİDAR.....	188
İktidar İlişkisinin Sözleşmesel Karakteri	188
İktidarın Bölünmesi.....	189
Hıristiyanlık	192
III- OSMANLI FEODALİZMİ.....	193
A- Dirlik / Tımar Sistemi	195
Dirlik Sistemi ve Batı Feodalitesi Farkları	197
B- Kul Sistemi.....	198
C- Örfi Hukuk Sistemi	200
IV- TEOKRATİK İKTİDAR ANLAYIŞI.....	203
A- Tanrı Devleti: Aziz Agustinus.....	203
B- Tanrısal Yasaların Üstünlüğü: Aquinolu Thomas	204
<i>Tartışma Konusu 10</i>	
<i>Katolik Kilisesi'nin Gücü</i>	206
C- Türk-İslam Tarihinde İktidarın Kutsallaştırılması	208
1- Eski Türklerde İktidarın Kutsallığı	208
2- İslamiyet'ten Sonra İktidarın Kutsallığı.....	210
3- İki Kültürü Bağdaştırma Çabaları.....	211
4- İslami Devlet Modeli?.....	212
Medine Sözleşmesi	215
İlk Dört Halife Dönemi	216
Emeviler ve Abbasiler Dönemi	218
Gazali ve İktidarın Kutsallığı Anlayışı.....	219

	Selçuklular Dönemi.....	220
	Osmanlılar Dönemi.....	221
V-	LAİK İKTİDAR ANLAYIŞI	222
A-	İnsan Yapımı Yasaların Üstünlüğü: Padova'lı Marsilius.....	223
B-	İktidarın Kökenine İlişkin İlk Bilimsel Teori:	
	İbni Haldun	225
1-	Siyasal İktidarın Kökeni.....	227
2-	Soy Dayanışması (Asabiyyet).....	229
	Evrensel Bir Sosyal Yasa.....	229
	Dayanışma Biçimleri	231
	Soy Dayanışması ve Devletin Kuruluşu	232
	Soy Dayanışmasının Niteliği.....	232
3-	Dönemler Kuramı (Tavırlar Teorisi)	234
4-	Dönemler Kuramının Eleştirisi	235
	Organisizm	236
	Fatalizm (Kadercilik).....	238
	Pesimizm (Kötümserlik)	239
	<i>Tartışma Konusu 11</i>	
	<i>Yakın Tarihimize İbni Haldun'un Gözüyle Bakmak.....</i>	242

Dördüncü Bölüm

ULUS DEVLET

I-	EGEMEN İKTİDARIN DOĞUŞU	247
A-	Laik İktidar: Nicola Machiavelli.....	249
	İtalya'nın Ulusal Birliğini Sağlayacak Hükümdarın Portresi	250
	İktidarın Kaynağı	252
	İktidarın Meşruiyeti.....	253
	<i>Tartışma Konusu 12</i>	
	<i>Monarşik Yönetimin Büyüsü</i>	255
B-	Egemen İktidar: Jean Bodin	257
	Egemen Devletin Özellikleri	258
	Bodin'in Egemenlik Anlayışının Sonuçları.....	264
C-	Yeni Bir Meşruiyet Anlayışı: Thomas Hobbes	264
	Hobbes ve Toplum Sözleşmesi	268
	Toplum Sözleşmesinin Sonuçları ve Yönetim Biçimleri.....	270
	Hobbes'un Doğal Haklar ve Adalet Anlayışı.....	271

	Hobbes'a Göre İktidarın Sınırı: Yaşam Hakkı.....	273
	<i>Tartışma Konusu 13</i>	
	<i>Hobbes'un Leviathan'ı ve 20. Yüzyıl Diktatörlükleri.....</i>	276
	<i>Tartışma Konusu 14</i>	
	<i>Thomas Hobbes'un Eleştirisi.....</i>	277
II-	EGEMEN İKTİDARIN SINIRLANMASI	278
A-	Doğal Haklar Teorisi: John Locke	279
	İktidarın Kaynağı	279
	Doğa Durumu ve Toplum Sözleşmesi.....	280
	İktidarın Sınırı ve Direnme Hakkı.....	282
	Yönetim Biçimleri ve Mutlak İktidar	284
	Locke ve Kuvvetler Ayrılığı İlkesi.....	285
	Mülkiyet Hakkı.....	286
	<i>Tartışma Konusu 15</i>	
	<i>Mülkiyet Hakkının Kökeni</i>	288
B-	Kuvvetler Ayrılığı İlkesi: Charles Louis Montesquieu.....	292
	Yönetim Biçimleri ve Dayandıkları İlkeler.....	294
	Kuvvetler Ayrılığı İlkesi	296
III-	EGEMEN İKTİDARIN DEMOKRATİKLEŞMESİ	297
A-	Halk Egemenliği: Jean-Jacques Rousseau	298
	Toplum Sözleşmesi.....	300
	Genel İrade: Yanılmaz Bir İçgüdü	302
	Rousseau'nun Yasa Anlayışı.....	305
B-	Çoğunluğun Despotizmi Tehlikesi ve Rousseau	306
	Kuvvetler Birliği mi? Kuvvetler Ayrılığı mı?.....	309
	Rousseau'da Yönetim Biçimleri	312
	Rousseau ve Doğal Haklar Teorisi.....	314
C-	Toplum Sözleşmesi'nin Ulus Devlete Uygulanabilirliği	315
	<i>Tartışma Konusu 16</i>	
	<i>Çoğunluğun Despotizmi.....</i>	317
IV-	EGEMEN İKTİDARIN BÖLÜNMESİ:	
	FEDERAL DEVLET	319
A-	Federal Devlet ve Egemenliğin Bölünmezliği İlkesi.....	320
B-	Klasik Egemenlik Anlayışının Aşılması.....	324
C-	Federal Devlet ve Çağdaş Egemenlik Anlayışı.....	327
D-	ABD'nin Kuruluşunda Egemenlik Tartışması	330
E-	Egemenlik Atomunun Bölünmesi.....	332

	Federal Hukuk Üstün müdür?	337
	Egemenlik Kaynağında Bölünmüş müdür?	338
F-	Bölge Devlet	341
	1- İtalya	341
	2- İspanya	343
	3- Fransa	346
G-	Bölge Devlet ve Federal Devletin Karşılaştırılması	348
H-	Federal Devlet ve Konfederasyonun Karşılaştırılması	351
V-	EGEMEN İKTİDAR VE HUKUK DEVLETİ İLKESİ	355
	A- Hukuk Devleti / Hukukun Üstünlüğü İlkesinin Tarihsel Gelişimi	357
	B- Hukuk Devleti İlkesinin Şekli ve Maddi Kriterleri	361
	C- Türkiye’de Hukuk Devleti İlkesinin Gelişimi	367
	D- Anayasa Mahkemesi’nin Hukuk Devleti Anlayışı	372
	Uygulamada Hukukun Üstünlüğü İlkesi	374
	<i>Tartışma Konusu 17</i>	
	<i>Günümüzde Egemenlikten Ne Anlamalıyız?</i>	375

Beşinci Bölüm

MODERN SİYASAL İDEOLOJİLER

I-	LİBERALİZM VE SOSYAL DEVLET ANLAYIŞI	379
	A- Liberalizmde Birey, Toplum ve Devlet İlişkileri	380
	Siyasal Liberalizm – Ekonomik Liberalizm	381
	Devlet İktidarının Sınırı	382
	Liberalizmin Özgürlük Anlayışı	383
	Liberalizm ve Demokrasi	384
	B- Sosyal Devlette Birey, Toplum ve Devlet İlişkileri	386
	Sosyal Devletin Özgürlük ve Eşitlik Anlayışı	387
	Sosyal Devlet Anlayışı ve Demokrasi	388
II-	MARKSİZM	390
	A- Marksizmin Felsefi Temeli: Diyalektik Materyalizm	390
	B- Marksizmin İnsan, Toplum ve Devlet Anlayışı	393
	Marksizmin Özgürlük Anlayışı	393
	Marksizmin Eşitlik Anlayışı	397
	Marksizm ve Demokrasi	398
	C- Marksizmin Öngörülleri	400

D- Marksizmin Uygulaması: SSCB Deneyimi.....	402
III- FAŞİZM.....	406
A- Faşizmin İtalya'da Doğuşu	407
B- Faşizmde Birey, Toplum ve Devlet İlişkileri.....	408
Korporasyonlar ve Korporatif Ekonomi.....	409
Faşizmin Özgürlük ve Eşitlik Anlayışı	410
Faşizm ve Demokrasi	411
C- Faşist Hareketin Değerlendirilmesi	412
<i>Tartışma Konusu 18</i>	
<i>Yirminci Yüzyılda Diktatörlük ve Faşizm</i>	<i>413</i>
IV- NASYONAL SOSYALİZM	414
A- Nasyonal Sosyalizmin Almanya'da Doğuşu	415
B- Irk Devletinin Kuruluşu	417
C- Nasyonal Sosyalist İktidarın Özellikleri.....	420
D- Totaliter Diktatörlük.....	421
<i>Tartışma Konusu 19</i>	
<i>Alman Faşizmi ve Kitle Ruhu.....</i>	<i>424</i>
<i>Tartışma Konusu 20</i>	
<i>Nasyonal Sosyalizm ve Komünizm: Benzerlikler ve Farklılıklar</i>	<i>426</i>
V- ANARŞİZM.....	427
A- Anarşizm ve Bireyin Önemi	429
B- Anarşizmin Özgürlük ve Eşitlik Anlayışı	430
C- Anarşizm ve Şiddet	432
D- Anarşist Toplumda Kuralların Kaynağı ve Niteliği.....	434
E- Anarşizm ve Demokrasi	436
<i>Tartışma Konusu 21</i>	
<i>Bir Devlet Düşmanı ile Röportaj</i>	<i>439</i>

Altıncı Bölüm

DEMOKRASİ TEORİSİ

I- MODERN ÇAĞ'DA DEMOKRASİNİN YENİDEN DOĞUŞU	445
Mekân ve Zamanda Farklılık.....	446
Demokratikleşme Dalgaları	447
II- MODERN DEMOKRASİYİ BİÇİMLENDİREN ETKENLER.....	449
1) Cumhuriyetçi Gelenek.....	449

2) Kuvvetler Ayrılığı.....	450
3) Siyasal Temsil	451
4) Liberalizm	453
5) Doğal Haklar Teorisi.....	454
6) Laiklik	456
<i>Tartışma Konusu 22</i>	
<i>Laiklik İdeali</i>	<i>458</i>
III- DEMOKRASİ NASIL HAKLILAŞTIRILABİLİR?	460
A- Tarihsel Deneyim	460
B- Demokrasinin Ahlaki Temeli	462
Ahlaki Özerklik	462
Doğal Eşitlik İlkesi.....	464
Bireysel Kendi Kaderini Tayin Hakkı	466
C- Demokrasinin Rasyonel Temeli	469
Bireysel Çıkarların Belirlenmesi	471
Bireysel Çıkarların Gerçekleştirilmesi	473
Bireysel Çıkar - Kamu Yararı Ayrımı.....	475
Liberal ve Cumhuriyetçi Yaklaşımlar	477
Müzakereci Demokrasi.....	477
Demokratik Süreç ve Kamu Yararının Belirlenmesi	478
Kamu Yararı, Uzmanlaşma ve Elit Yönetimi	482
IV- DEMOKRASİ MODELLERİ	484
İktidarın Doğrudan Kullanımından İktidarın Denetlenmesine.....	485
Modern Çağın İlk Demokrasi Teorileri.....	486
V- DEMOKRATİK ELİTİZM VE KATILIMCI DEMOKRASİ	488
Halkın Siyasetteki Rolü	488
Siyasal Elitin Rolü.....	491
Yurttaşların Çıkarlarının Korunması	494
Siyasal Katılımın Arttırılması Sorunu.....	496
Kaybolan Perspektif	496
İşyeri Demokrasisi	498
<i>Tartışma Konusu 23</i>	
<i>Mondragon Kooperatifler Grubu.....</i>	<i>500</i>
Demokrasinin Yaygınlaştırılması ve Rejimin İstikrarı	506
Halkoylaması	507
<i>Tartışma Konusu 24</i>	
<i>Modern Devlet ve Doğrudan Demokrasi.....</i>	<i>513</i>

	<i>Tartışma Konusu 25</i>	
	<i>Demokratik Toplumlar Ne Tür Bir Despotizmden Korkmalıdır?</i>	515
VI-	ÇOĞUNLUK DEMOKRASİSİ VE KONSENSÜS DEMOKRASİSİ	516
	A- Yeni Bir Toplum ve Yeni Bir Siyaset Anlayışı	517
	B- Demokrasinin Çoğunluk ve Konsensüs Modelleri	519
	C- Demokrasi Modelleri ve Sosyal Yapı	526
VII-	TÜRKİYE'NİN DEMOKRASİ SERÜVENİ.....	529
	A- Osmanlı İmparatorluğu Dönemi.....	529
	<i>Tartışma Konusu 26</i>	
	<i>Yerel Kongre İktidarları</i>	531
	B- Türk Devrimi ve Demokratikleşme	533
	C- Tek Parti Rejiminin Niteliği	535
	D- Çok Partili Dönem	541
	E- 1961 Anayasası ve Çoğulcu Demokrasi Anlayışı	543
	<i>Tartışma Konusu 27</i>	
	<i>Milli Egemenlik ve Milli İrade</i>	546
VIII-	KONSENSÜS DEMOKRASİSİ VE TÜRKİYE.....	548
	Türkiye'nin Sosyal Yapısı.....	549
	Kültürel Kimliklerin Siyasallaşması	551
	Bir Tespit ve Değerlendirme.....	554

Yedinci Bölüm

İNSAN HAKLARI TEORİSİ

I-	TEMEL KAVRAMLAR VE TARİHSEL GELİŞİM.....	556
	A- İnsanın Değeri ve İnsan Onuru	556
	B- Modern Çağ'da İnsan Hakları Öğretisinin Doğuşu.....	562
	İngiliz, Amerikan ve Fransız Hak Belgeleri.....	564
	Hak Kavramı	566
	İnsan Hakları Kavramı	567
	İnsan Haklarının Benzer Kavramlardan Ayırt Edilmesi.....	569
II-	İNSAN HAKLARININ KAYNAĞI.....	569
	Doğal Hukuk ve Doğal Haklar Teorisi.....	570
	Doğal Haklar Teorisinin Eleştirisi	573
	İnsan Doğası ve İnsan Gereksinimleri	574

	İnsan Doğası ve İnsanın Olanakları.....	576
	İnsan Hakları Keşif mi, İcat mı?	578
	Doğal Haklar Teorisinin Sonuçları.....	579
III-	HAK KUŞAKLARI VE BÜTÜNSELLİK İLKESİ.....	582
	Hakların Sayısı Neden Artıyor?	583
	Birinci Kuşak (Klasik) Hakların Doğuşu	584
	İkinci Kuşak (Sosyal) Hakların Doğuşu	585
	Üçüncü Kuşak Hakların Doğuşu	586
	Dördüncü Kuşak Hakların Doğuşu	588
	İnsan Haklarının Bütünlüğü İlkesi	588
IV-	KÜLTÜREL RÖLATİVİZM VE EVRENSELLİK İLKESİ.....	589
A-	İnsan Haklarının Tarihsel Özgüllüğü ve Evrensellik.....	590
B-	Geleneksel Hint Kültürü ve İnsan Hakları.....	595
	<i>Tartışma Konusu 28</i>	
	<i>Roop Kanwar: Kurban mı, Tanrıça mı?</i>	599
C-	İslam Kültürü ve İnsan Hakları.....	602
1-	İnsan Haklarına İslami ve Evrensel Yaklaşımlar.....	602
2-	İslam Hukuku ile İnsan Hakları Öğretisi Arasındaki Uyumsuzluk.....	606
1)	Kölelik.....	606
2)	Sabit Cezalar (Hadd Cezaları).....	608
3)	İnanmayanların Durumu	609
4)	Din ve Vicdan Özgürlüğü ile Dinden Dönme Cezası	610
5)	Hıristiyan ve Yahudi Azınlıkların Statüsü.....	612
6)	Kadınların Statüsü.....	612
3-	Özgürlükçü Yorumun Sınırları.....	615
D-	Evrensellik – Kültürel Rölativizm Gerilimi Üzerine Bir Değerlendirme	617
V-	BİRİNCİ KUŞAK HAKLARLA İLGİLİ TARTIŞMALAR.....	619
	Birinci Kuşak Hakların Gerçekleştirilmesinde Devletin Pozitif Edimi	620
	Pozitif Edimin Anayasada Düzenlenmesi	624
VI-	İKİNCİ KUŞAK HAKLARLA İLGİLİ TARTIŞMALAR.....	624
A-	İkinci Kuşak Haklara Yönelik Liberal Eleştiri.....	624
B-	Sosyal Hakların Güçlendirilmesi.....	630
	Küreselleşme ve Sosyal Haklar.....	631
	Küresel Fırsat Eşitliği.....	632
	Sosyal Hakların Somutlaştırılması	633
	Devletin İktisadi ve Sosyal Ödevlerinin Sınırı	634

	Anayasa Mahkemesi ve Sosyal Haklar.....	636
VII-	ÜÇÜNCÜ KUŞAK HAKLARLA İLGİLİ TARTIŞMALAR.....	637
	Üçüncü Kuşak Hakların Niteliği.....	639
	Hakkın Unsurları	641
	Hakların Öznesiyle İlgili Sorunlar.....	641
	Halkların Kendi Kaderini Tayin (Self-Determinasyon) Hakkı	642
	Kültürel Kimliğe Saygı Hakkı.....	645
VIII-	DÖRDÜNCÜ KUŞAK HAKLARLA İLGİLİ TARTIŞMALAR.....	647
	A- Biyo-teknoloji ve İnsan Doğası.....	648
	Biyo-teknoloji ve Yasaklar	649
	Kant Etiği ve İnsan Onuru	651
	İnsan Doğasına Farklı Yaklaşımlar	653
	B- Bilişim Teknolojisi ve İnsan Onuru	655
	C- Yeni Tehditlerin Ortaya Çıkardığı Yeni Hak Talepleri.....	657
	Kişisel Bütünlük Hakkı?	658
	Kişisel Verilerin Korunması Hakkı.....	658
IX-	İNSAN HAKLARI VE ULUSLARARASI POLİTİKA.....	661
	Westphalia Modeli Dünya Düzeni ve İnsan Hakları.....	661
	Yirminci Yüzyılda İnsan Hakları: Küresel Bir İdeoloji	662
	Avrupa Konseyi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.....	663
	İnsan Hakları, Yayılmacı Dış Politika ve Silahlı Müdahale	665

Sekizinci Bölüm

SİYASAL ÖZGÜRLÜKLER VE DEMOKRASİ

I-	İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ.....	669
	A- AIHS ve Türk Hukukunda İfade Özgürlüğü.....	670
	İfade Özgürlüğünün Negatif ve Pozitif Boyutları.....	672
	İfade Özgürlüğünün Kapsamı ve Sınırları	673
	B- İrkçi Düşünce Açıklamaları	674
	Uluslararası Hukuk Bakımından.....	675
	Türk Hukuku Bakımından	682
	İfade Özgürlüğünün Sınırlanmasında Takdir Yetkisi.....	683
	C- Dini ve Ahlaki Konulara İlişkin İfade Özgürlüğü	684
	D- Nefret İfadesi ve TCK 216.....	686
	1- Suçun Niteliği.....	687

2-	TCK 216 ve İnanç Temelli Kışkırtma.....	689
E-	Siyasal Eleştiri Özgürlüğü.....	693
1-	Siyasal Eleştiri ve TCK 301.....	695
	<i>Tartışma Konusu 29</i>	
	<i>Türk Milletini Aşağılama Suçu ve İfade Özgürlüğü.....</i>	701
2-	Politikacılara Yönelik Eleştiri ve Politikacıların Eleştiri Özgürlüğü	705
3-	TCK 305: Temel Millî Yararlara Aykırılık Suçu.....	709
F-	Ayrılcı Görüşler.....	711
G-	Vicdani Ret ve İfade Özgürlüğü	712
II-	SİYASAL ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ.....	714
A-	Siyasal Partilerin İşlevi.....	714
B-	AİHS ve Siyasal Parti Özgürlüğü	716
C-	AİHM İçtihatları Çerçevesinde Türk Hukukunun Değerlendirilmesi	723
1-	Ülke Bütünlüğün Korunması ve Bölünmezlik İlkesi.....	723
2-	Siyasi Partiler Kanunu'ndaki Şekli Yasaklar.....	728
3-	Devletin Temel İlkelerinin Değiştirilmesi Sorunu.....	730
4-	Laiklik İlkesinin Korunması	732
D-	Mücadeleci Demokrasi / Mücadeleci Devlet	735
1-	Mücadeleci Demokrasi Anlayışı	736
2-	Avrupa Konseyi'ne Üye Devletlerde Mücadeleci Demokrasi Uygulamaları.....	737
3-	Türkiye'de Siyasal Parti Yasaklarının Genel Görünümü	740
III-	TOPLANTI VE GÖSTERİ YÜRÜYÜŞÜ ÖZGÜRLÜĞÜ.....	741
A-	Demokrasi ve Toplantı Özgürlüğü.....	741
B-	Bildirim Verilmeden Yapılan Toplantılar.....	742
C-	Ertelenmiş veya Yasaklanmış Toplantılar	745
D-	Toplantı Mekanı, Zamanı ve Süresi ile İlgili Yasaklar.....	747
E-	Toplantılara Müdahale Edilmesi	749
	Kamu Düzeninin Korunması Amacıyla Müdahale.....	749
	Orantısız Müdahale ve Kötü Muamele Yasağı.....	751
	Müdahalede Biber Gazı Kullanımı.....	752
F-	Toplantı Özgürlüğü Üzerine Bir Tespit ve Değerlendirme.....	753
	KAYNAKLAR.....	755